

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՇԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՆ

ՆՈՆԵՐԱԿՅՈՒՆ

Ի բաւական ժամանակաց հետէ ամուսնական կենակցութեանց մէջ տեսնուած ինչ ինչ զեղծում և խանգարումները Վ. Ե. Հ. Հայրապետի խորին ուշադրութեան ենթարկուելով՝ ինչպէս ի 1869 թ. մի, նոյնպէս ներկայ տարւոյս մէջ հետեւեալ Առնդակաւ՝ առաջին Առնդակը և Արդարութեան թիւերը ևս կցելով՝ յանուն Արեւիկայի առաջադրեց և պատուիրեց ամուսնութեան և նշանագրութեան համար կանխաւ պէտք եղած զգուշութիւնները և կարգադրութիւնները տնօրինել:

Յիշանաւ ամուսնական կենակցութեան տրամադրած նուիրական պարտաւորութիւնը ո՛րքան ծանրակշիռ և վսեմ են, նոյնչափ ևս կարեւոր է կանխաւ ամեն նախազգուշութիւն և հնարաւոր ապահովութեան եղանակները մատակարարել և գործադրել, և որովհետեւ նշանագրութեան և նշանակութեան կենաց նախադրութեան և Գլխաւոր Կէտքն է, պէտք է որ նոյն ժամանակէն և գործողութենէն սկսեալ ոչ ջամիս և ազատ պայմաններ միջոց տան երկուց նշանելի երիտասարդաց (անձանց) զիրար ծանաչելով՝ ինքնայոժար հաւանութեամբ և անկեղծ սիրով ընդ միմեանս նշանուելոյ և պսակուելոյ՝ և ոչ թէ բոլորովին ծնողաց կամաց գերի կամ նոցա շահամոլութեան *) մի առարկայ դարձնե-

լով՝ նիշպէս որ Հայաստանի շատ տեղեր դարձած կերեխն, որով բռնութեամբ նըշանեալքն և պսակեալքն չեն կարող երբէք սիրալծորդ ամուսնի լինել և ամուսնական օրինաւոր և խաղաղ կեանք վարել, ուստի և բազմիցս դառն հեռեանքներ կծանխն և կտեսնուին, և ահա այս ամենի առաջքը ըստ կարելոյն սուղոյ համար Վ. Ե. Հ. Հայրապետ հետեւեալ Առնդակներով առայժմ պէտք եղածը կարգադրել տուած է, զորս պարտք կը համարիմք հաղորդել նաև ի տեղեկութիւն և ի զգուշութիւն սիրելի և Հայկազուն եղբարց մերոց:

Այս ամուսնական խնդրոյ վերայ ի պատեհ ժամու առանձին մի յօդուած կհշրաւարակուի:

Ահաւասիկ Առնդակներն:

Պատճէն Առնդակն Վ. Ե. Հ. Հայրապետի
յանուն Սէնտիէ 4 էն Յունիս 1875 թ.
ՈՒՅԻՂԻ, Ընդ համարաւ 179:

Ապաքէն քաջայայտ պարտի լինել ամենից, զի մին ի զխաւորագոյն անտի էական պայմանաց յարատեւութեան մարդկային սեռի և իւրաքանչիւր ազգի առանձինն՝ համարի իրաւամբ բնական և Աստուածային օրէնք սակա ամուսնական կապակցութեան առն և կնոջ ընդ միմեանս, և ի

բնակ սովորութիւն է և ինչպէս թուրքերէն բառ լինելէն ևս, կհասկացուի զի թուրքերէն և քրտներէն անձանցուած մի սովորութիւն է:

Ի տեղիս տեղիս պէտք անուամբ մի սովորութիւն ևս կայ, որ ի զարդ ծակատու հարսնացուին՝ մի ակնարկ (մի դերձանի կամ նեղ ժապաւենի վերայ շարուած քիչ կամ շատ ոսկիներ) կը տան և պէտք կազեն թէ և բառական բուն նըշանակութեամբը քիչ անց կամ քիչ անց և կամ քիչ անց է:

(*) Պէտք է կամ պէտք անուամբ եղբոր կողմից և ինչ կամ 50 էն ց100 և աւելի որ, զրամներ տալով փեսացուին, որ տարամուտ մի տարո-

սոցին սիրայիր միարանութենէ, յանխոռով կե-
նակցութենէ և ի քաջ իմացողութենէ զըրբազան
պարտս ամուսնութեան՝ ապահովեալ հաստատի
յաւէտ ցանկալին խաղաղութիւն յանձնիր գեր-
դաստանի և տայ ձոխանալ նրա ժամանակ և բա-
րոյական ամենատեսակ լիութեամբք. ուստի առ
անվրէպ հասանելոյ բարոյական վախճանի ամուս-
նութեան՝ հարկ ի վերայ կայ զի լիցի այն իւրա-
քանչիւրոցն՝ կամաց ազատութեամբ և կատարեալ
հաւանութեամբ առանց ստիպողական ինչ մի-
ջոցաց ի կողմանէ ազգականաց և այլոց. քանզի
որ ընտնութեամբ կատարի արտաքոյ գոյով բնա-
կան կարգի օրինաց, ոչ կարէ բնաւ ժամանել իւ-
րումն նպատակի:

Սորին վասն ահաւասիկ երանաշնորհ Առա-
քեալք և Հայրապետք Սրբոյ Եկեղեցւոյ ուս-
եալ ի Տեառնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ՝ ըզ-
հին օրինաց զդաշն կապակցութեան առն և կը-
նոջ իմաստութեամբ բարձրացուցին ի կարգ սըր-
բազան խորհրդոց Եկեղեցւոյ՝ անլուծանելի հրա-
շակեալ զյապն ամուսնութեան ցմահ ամուսնակ-
ցացն ըստ Տէրունեան բանին թէ՛ «զոր Աստուած
զոյգեաց՝ մարդ մի՝ մեկնեցէ», որում պատկառ-
եկաց ի դարաւոր ժամանակաց հետէ Հայաստա-
նեայցս Սուրբ Եկեղեցիի գիտելով քաջ զիմաս-
տութիւն և զարդարութիւն Քրիստոսաղիր պա-
տուիրանին՝ և զանցառութեանն որ անտի զբազ-
մալնաս հետեւանս ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ
բարեկենդանութեան, Եւ թէպէտ յառաջ քան
զմեր գահակալութիւն պատահեալ են օրինակք
ինչ բաժանման միոյն յամուսնացիւց առ ընկերին
կենդանութեամբ, բայց գիտել պարտ է զի նախ
քան զայնս՝ Ազգի մերում ի կողմանէ Եկեղե-

ցական Պաշտօնէից Սուրբ Եկեղեցւոյս զոգցիս բը-
նաին երբէք չէր լծողատրեալ ումեք եղծումն
կանոնի միութեան բարոյական անձնաւորութեան
ամուսնացիւց, Եւ պատճառ մեղանչելոյ ընդդէմ՝
նուիրական կանոնիս այսորիկ անշուշտ այն է զի
ոչ հանապաղ՝ որպէս հարկն պահանջէ՝ ըստ օրի-
նի լիակատար ազատութեամբ կամաց իւրաքան-
չիւրոց և սկզբանց գործադրի խորհուրդն պակի
առանց կանխաւ օրինաւոր նշանադրութեան, յոր-
մէ բնականապէս յառաջ գան յետ ամուսնու-
թեան կատարման՝ տրտունջք և անմիարանու-
թեան դառն արդասիք յընտանեկան կենցաղա-
լարութեան, որով փոխանակ երջանկութեան՝ ա-
մուսնութեանն կապ դառնայ յաղբիւր արտա-
ուաց և պէսպէս տարաբաղդութեանց: Հարկ ի-
ցէ արդեօք աստէն նշանակել զայլ բազմապատիկ
զանցառութիւնս որք զաղտագողի և յանխոր-
հուրդս կատարին ի տեղիս տեղիս՝ նկատմամբ հա-
տակի, առողջութեան, արեւակցութեան և այլոց
բարոյական կատարելութեանց՝ որոց միանգամ
յամուսնութիւն մտանել յօժարիցին. յոր սակս
ազգալնաս հետեւանացն օր ըստ օրէ յաճախեալ՝
սպառնն ըզֆիզիզական բարօրութիւն սիրեցեալ
որդւոցս Հայաստանի:

Եւ արդ՝ գուն գործելով մեր ըստ Սրբազան
պարտոց Հայրապետական պաշտամանս մերոյ՝
հաւատարիմ աւանդադաճ լինել սրբազան կար-
գաց և կանոնաց Հայաստանեայցս Աղղափառ
Սուրբ Եկեղեցւոյ՝ և ընդ նմին ոչ գտանիլ անիոյթ
ի ինմամս մատակարարելոյ ի Տեառնէ հաւատա-
ցեալ մեզ Հօտին զհարգաւոր առիթս բարո-
յական և ֆիզիզական վերակենդանութեան զոյգ
ընդ մտաւորականին զարդացման՝ կարեւոր յոյժ
համարիմք ընդ ձեռն Սինօղիոյ դարձուցանել ըզ-
խորին ուշադրութիւն Գերապափա Առաջնոր-
դաց և Յաջորդաց ի վերայ այսր մեծի և սըր-
բազան խորհրդոյ ամուսնութեան՝ իրրե և վե-
րայ անլուծանելի շարկալի խաղաղ և անզոր
կենակցութեան առն և կնոջ մինչև ցլախճան կե-
նաց նոցին. և ըստ այնմ ընդ ձեռն նոցին պար-
տաւորել զամենայն քահանայս և զհոգեւոր իշ-
խանութիւնս՝ որ ընդ տեսչութեամբ Թեմական և
Հոգեւոր կառավարութեանց գտանին՝ յանվրէպ

Վան տեղեր ևս որ՝ բաց ի օժիտէ՝ հարսնացուին
կողմէ՝ բաւական ընծաներ կամ կալուածք և կամ
դրամ՝ կարուի փեսացուին, և այս սովորութիւնը
առաւել կամ նուազ քաղաքակրթեալ տեղերում
և կողմերում անգամ ընդհանրանալ սկսած է,
որոյ դէմ պէտք եղածը կանօրինութի ի ժամանա-
կին:

կատարումն յետագայ կանոնաց ըստ հետեւեալ բանաւոր պատճառաց՝ ի դիւտ ամուսնական երջանկութեան և աղգային բարեկեցութեան. եւ նախ՝ քաջ իմիտ առցնել քաջանայք և ժողովուրդք զի ամուսնութիւնն է առն և կնոջ ընկերակցական անվախճան միաւորութիւն ազատութեամբ և հաւանութեամբ երկոցունց եղեալ, զոր միայն մահն կարէ լուծանել. Ապա ուրեմն ի ժամ՝ նշանադրութեան, որ խորհրդաւոր մասն համարի տաքալայ ամուսնութեան՝ ուշ կայցի խոստովանաչայր քաջանայն այնմ՝ թէ՛ արդարեւ յօժարամիտ սիրով՝ և ազատ կամօք ցանկաւ ընկերակցութեան հարսնացուն և փեսայացուն եթէ յոչ կամաց կամ՝ յարտաքին ստիպողական ինչ պատճառաց յայն բերեալ իցեն ընտելութեամբ երկրորդ՝ առ քաջ ըմբռնումն բարոյական խորհրդոյ ամուսնութեան՝ ընկերակցական երջանկութեան և առտնին խաղաղութեան՝ պարտ է ցանկացողացն ամուսնութեան լինել շափաշաս. վասն որոյ քաջանայից է գործ՝ խնամ ունել կատարեալ շափաշասութեան պսակելեացն. քանզի անշափաշասութիւնն խանգարման լինի պատճառ բնութեան կարգի և օրինաց. երրորդ՝ վախճան ամուսնութեան զոլով միանգամայն լրումն յաւիտենական կամաց Արարին, որ ասաց. «Աճեցէք և բազմացարուք և լցէք զերկիր» ապա ուրեմն հաւասարապէս պարտք են և՛ քաջանայից և՛ ժողովրդոց, այն է՝ ծնողաց հարսին և փեսային՝ անաչառ մտք ի նկատի ունել զպայման առողջութեան երկոցունց ևս կողմաց առ խափանելոյ զպատճառ ստգտանաց պսակելեացն յապագային և տարաբաղութեան յամբողջ ընթացս կենաց միոյն կամ՝ միւսոյն. ըստ որում՝ անլուծանելի է պսակն մինչև ցմահ միաբան կենակցութեամբ. եւ չորրորդ՝ Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցի իրաւամբ և արդարութեամբ արգելու զամուսնութիւն արենակցաց և մերձաւոր ազգականաց. քանզի և ըստ փիլիզական պայմանաց առողջութեան ի վնաս յոյժ համարի ապագայ որբոց և սերնդոց նոցա.

Գործադրութեամբ չորեքունց այսոցիկ Եկեղեցական Պանոնաց իննամով և ճշգրտութեամբ, յորս պարունակին այլ ևս առանձին կանոնք փոխադարձ պարտուց ամուսնացելոցն ընդ միմիանս՝ հը-

նար է զառաջըս առնուլ բազմատեսակ արկածից ամուսնական և ընկերական թշուառութեան, յորում բազումք ի ներկայումս տաղնապին և օր քան զօր բազմանան կարօտ տկար թափաւր յառաքինութենէ և յառաքինական գործոյ ընտանիք նաև ի մերումս Աղգի և իրրու թէ ոչ համարելով բաւական զառիթս թշուառութեան և մեղաց, որում ինքեանք ինքեանց տուեալ են պատճառ անհեռաւորութեամբ ըմբռնեալ նորասիրութեան ակտիւ, հետամուտ լինին ի ձեռս բիրել զայն՝ որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վարդապետութեամբ և բնութեան ճշմարիտ օրինօք՝ իրաւամբ է խափանեալ, այն է՝ լուծումն պսակի, որ ըստ ամենայնի սուրբ է և անլուծանելի. Ապաքէն ոչ ինչ զօրեցնեալ ստանել կանոնաց Սուրբ Եկեղեցւոյ անօրինացն վարք և ընթացք, որք բաժանել նկրտեն ի միմիանց թերադրութեամբ ապականեալ բարուց իւրեանց, և բազում՝ այն է՝ զի որք տարաշխարհիկ կեանս վարեն վատութեամբ և անառակութեամբ, թերեւ անգէտ զոլով այնմ, զի Եկեղեցին՝ որ ըզկապն ամուսնութեան անլուծանելի քորոզէ, նոյն Եկեղեցին ոչ զաղարեցէ ի քարոզելոյ նաև զԱստուածային արժանահաս պատիժս աստ և ի հաւրդերձելումն, որ հասանելոցն է ի վերայ պղծողաց Գրիստոսադիւր օրէնս ամուսնութեան.

Ձայտոսիկ ամենայն միջոցաւ Սննդիդ յուշ ածելով Գերապատիւ Առաջնորդաց և Յաջորդաց՝ և ընդ ձեռն նոցա՝ ամենայն քաջանայից և ժողովրդոց՝ կամիմք լիպոյս լինել, զի ոչ պակասեցին առ ի նոցունց կողմանէ եռանդուն ջանք փութոյ և յօժարամտութեան առ արդիւնաւորելոյ զանթերի կատարումն այսոցիկ բարոյական սկզբանց ի վիճակս վիճակս՝ ի գործ արկանելով և զքարոզութեան համոզողական միջոց և խրատս և ազգաբարութիւնս ի ժողովրդեան. քանզի որ հայի յօգուտ ընդհանուր Աղգի՝ անստերիւր պահպանութեան կանոնաց Սուրբ Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, այն պարտի քաղցր և ակորժիլ իմն պարտք համարի ամենեցուն եկեղեցականաց և աշխարհականաց միանգամայն ի լրումն Աստուածային կամաց, որով մարդն վասն ընկերական վիճակի երջանկութեան ստեղծաւ և Պսակն ի Տեառնէ մերմէ Բրիստոսէ անլուծանելի քարոզեցաւ. Ասրեքո յոյժ

Համարիմք յաւելու և զայն զի վասն նշանադրութեան արդէն սահմանեալ է մեր զկարգ և ըզկանոն տպագրեալ Կոնդակաւ մերով յամին 1869, և ընդ ձեռն Փոխ՝ — թեմակային Երեանայ և Յաջորդաց Աղեքսանդրապօլու՝ Նախիջևանու և Տաթևու՝ ևս և Գործակալութեանց Էջմիածնայ՝ Երեանայ և Նոր-Պայաղիտու գաւառաց արդէն տարածեալ է ի նոսա սահմանադրեալն առ ի մէջ կարգ նշանադրութեան։ Իսկ վասն մնացեալ վիճակաց պատուիրիմք Սինօղիդ փութով առաքել ի տպագրեալ Կոնդակաց յայնցանէ յիւրաքանչիւր Թեմական Ատենա Հայոց Ռուսաստանեայց թերթս 100ական, բաց յԵրեանայ վիճակէն, — յորում արդէն եղեալ է պատշաճական կարգադրութիւն՝ — և յԱրցախոյն՝ — որոյ Գերապատիւ Առաջնորդն աստէն ընկալեալ է ըստ չափու կարեւորութեանն թերթս՝ և ըստ այնոցիկ կարգադրեալ է վարել ամենայն գործակալաց վիճակին։ — Ըզթերթսն զայնոսիկ հասուցանել առ իւրաքանչիւր Գործակալս վիճակաց Թեմական Ատենից է գործ պատուիրելով նոցա յայսմ հետէ ըստ այնմ՝ հրահանգութեան վարել ի ժամ նշանադրութեան։ Ընդ նմին Սինօղն պարտի պատուիրել յատկապէս Թեմական Ատենից և Հոգեւոր Կառավարութեանց, զի տացն ամենայն գործակալաց զտուժար վասն արձանագրելոյ ի նմա զնշանադրութիւն ըստ ամենայն հանգամանաց, որպէս տեսնի յօրինակին որ ընդ սմին առաքի. և ապա յետ լրման որոշեալ միջոցի նշանադրութեան՝ շնորհել զհրաման Պսակի ըստ սահմանեալն կարգի՝ համարելով անվաւեր զայնոսիկ հարսնախօսութիւնս՝ յորս չիցեն պահեալ ծնողք կամ պսակելի անձիւք զայս կարգ՝ յօգուտ ինքեանց՝ և չեն գնացեալ ի նշանակեալ կեդրոնատեղիս և արձանագրեալ ի Տումարին զանուանս փեսայացուին և հարսնացուին ամենայն հանգամանօք հանդերձ ծանօթութեամբք զհաճութենէ նոցին և զհաւանութենէ առ իմօտնել ազատ կամօք յառաջադրեալն ամուսնութիւն պահպանելով զբառական իմաստ նաև վերոյիշեալ չորեքունց կանոնաց որ ի սմա. և զգործադրութենէ կանոնաց նշանադրութեան յամենայն ամի ստանալ զտեղեկութիւն ի Թեմական Ատենից և ի Հոգեւոր Կառավարութեանց։

Ի 1869 թուականին տուեալ Կոնդակի և նշանադրութեան կարգադրութեան պատճէնքն ևս հիտեւեալներն են։

Իքննելն մեր ըստ պարտուց Հայրապետական պաշտաման զկարգս և զկանոնս երանաշնորհ Նախնացն մերոց՝ գտանեմք զայնս հաստատեալս յուղղութիւն Քրիստոնէական սուրբ հաւատոյ մերոյ և բարեկարգ վայելչութեան մերս Եկեղեցւոյ։ Քանզի նախիք մեր ձեռն իգործ արկին կարգաւորել զԵկեղեցին ըստ Աստուածային աւանդութեանց և օրինաց, և զայս միայն կալան նպատակ զի յամենայնի ճշմարտութիւն Կրօնի բացայայտ երեւցելի, այլ նաև առիթք անկարգութեանց, որք զհետ բերեն զխնցարումն բարոյական սրբութեան զինուորեալ Եկեղեցւոյ՝ բարձցին ի միջոյ և սէր և ի սղաղութիւն թաղաւորեաց է ժողովուրդեան։

Մին յայսպիսի կարգաւորութեանց ճանաչի և կարգադրութիւն նշանադրութեան. զի որք միաւորիկ կամիցին սուրբ ամուսնութեամբ, կայն և երիտասարդն նախապէս յայտնեցն զհաւանութիւն և զհաճութիւնս իւրեանց առաջի դատաւարաց իկեղեցւոյն և այս ոչ վայրապար, այլ կարն իմն խորհրդական օրինաւորութեամբ. որպէս զի զիտացն ամենեքեան զհամահաճ կամեցողութիւն նոցա առ միմեանս և ճիշտ խուզարկութեամբ հասու լինիցին ամենայն հանգամանաց, եթէ օրինաւոր իցէ և ներքէն արդեօք օրէնք և պատուիրանք քրիստոսական եկեղեցւոյ կատարել զամուսնութեան զխորհուրդի և չիցէ՞ ի նոսա մերձաւոր ինչ հոգեւոր կամ մարմնաւոր ազգականութիւն։

Եւ այս սահմանեալ՝ զի մի՛ յանգէտս ժողովուրդք մեր հակառակ Եկեղեցական օրինաց խօսելով զխնամութիւն՝ մեղիցին, և ի ժամ հարսանեաց ի յայտ եկեալ մեղանքն՝ խռովութեանց նոցա և զեղծմանց բարեկարգութեանց եկեղեցւոյ լինիցին պատճառք։

Երբ՝ ցաւեմք յոյժ, զի զբարենպատակ և ըզսուրբ սովորութիւնս զայս տեսնեմք ի ժամանակիս յայտնիկ փոխարկեալ յանկարգ սովորութիւնս. որով առանց յայտնելոյ եկեղեցական իշխանութեան և առանց կանխաւ վերահասու լինելոյ օրինաւորութեան և ապօրինաւորութեան

առաջիկայ ամուսնութեան, առնեն զիմ ամուսնութեան և զպատրաստութեան հարսանեաց, և ոչ սակաւ դժուարութիւնս հանեն յապագային ի քննութիւն գործոյն աշխատ առնելով զեկեղեցական Նշխանութիւնն: Զի յորժամ ըստ չնորելոյ կանոնացն եկեղեցւոյ հարկադրի Հոգեւոր Նշխանութիւնն արգիւր զամուսնութիւն այնպիսեացն, խռովութիւնք և անպատահութիւնք ոչ սակաւ յառաջ գան ի նախատինս սրբութեան եկեղեցւոյ և լընդվայր աշխատութիւն այնոցիկ՝ որք զհետ լինին յօրինաւորութիւնս մեծանել զեղիայն ապօրինաւորութիւն:

Արդ՝ մեք ընտրեալ գօրով ի Հոգւոյն սրբոյ վերակացու լինել ամենայն ուղղութեան կարգաց և պաշտպան օրինաց եկեղեցւոյ ըստ սրբազան պատաւորութեան մերում՝ անհրաժարելի հարկ համարեցաք՝ առ ի բառնալ ի միջոյ զշարինս՝ որք յառաջ գալ կարեն յապօրինի ամուսնութեանց, մերով այսու Հայրապետական Առաքաւ հրատարակել վերստին զկարգ նշանադրութեան համաձայն նախնի կարգաց Սրբոց Հարց Հայրաստանայց եկեղեցւոյ՝ ի գիտութիւն ամենայն Ազգիս Հայոց, և պատուիրել յանուն Աստուծոյ՝ ամենայն Առաջնորդաց և հոգեւոր Ատենից՝ հսկել արթնութեամբ անձերի կատարման ի սմին նշանակեալ կանոնաց:

Յանկայի եր մեզ սահմանել՝ զի ուր նշանելիքն իցեն, անդ և նշանադրութիւն լինիցի: Բայց քան զի ինչ ինչ պարագայք խախտարարք գտան մերումս նպատակի վասն որոյ առայժմ՝ առ զիւրութիւն ժողովոցոց մերոց և կարգադրութեանս յօրինաւոր կատարումն՝ արժան գառեցաք զկեղրոնաօրին նշանադրութեան սահմանել կիսով և կամ միով ժամու հեռաւորութեամբ իշրջակայ տեղեաց՝ նշանակելով անդ զերկուս անձինս՝ մին ի քահանայից Գործաւոր անուամբ՝ և միւսն յաշխարհականաց Գանձաւոր անուամբ, և զիւրաքանչիւրոցն զպատրաստութիւն և զպաշտօն նշանակելով ի գիտութիւն նոցա և ամենեցուն:

ՊԱՇՏՈՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՆԵՐ

Գործակաւ քահանայի պաշտօնն է յեկեղց ի նշանադրութիւն տեղեկանալ ընդ Գանձապետի թէ երկրքին՝ այս ինքն տղայն եւ աղջկին հաւան իցեն միմեանց, թէ

քանի ամաց իցէ տղայն եւ քանի ամաց աղջկին, կամ չամահանք իցեն: Թէ չիցեն ի միջի մերձաւոր ազգականութիւն կամ խնամութիւն, կամ կնքահայրութիւն եւ կամ այլ ինչ արգելք, թէ հաճեալ իցեն ծնողքն նոցա ամուսնութեան եւ երբ ունին առնել զհարսանիսն, եւ թէ լինին երաշխաւոր կամ վկայ՝ եթէ չլք այլ ինչ արգելք օրինականք եւ այլն:

Երկրորդ պաշտօն Գործակալի է, յետ ընդունելոյ Գանձապետի զհոգեբաժին անուանեալ նուէրս, դրել առ ծխական քահանայս հանգուցելոց կատարել զծօթնօրեայ կարգն:

ՊԱՇՏՈՆ ԳԱՆՁԱՊԵՏԻ

Պաշտօն Գանձապետի է նախ յաւուր նշանադրութեան անպատճառ ներկայ գտանիլ իսենեկի եկեղեցւոյ ընդ Գործակալ քահանայի, եւ իմիասին քննել ըզպարագայս նշանադրութեան: Երկրորդ՝ ընդունել զարուստաւորութիւնս ի հարսանեաց եւ զհոգեբաժին ի ննջեցելոց՝ եւ դրել ի ժապաւինեալ տումարս ամենայն հաւատարմութեամբ: Երրորդ՝ յիւրաքանչիւր ամիսս զգոյացեալ գումարն հասուցանել ի Սինօզն յայտարարութեամբ:

ԿԱՆՈՆՔ ՆՇԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ա) Նախ քան զնշանադրութիւնս հարկ է ծնողաց կամ ազգականաց նշանելեաց յայտնել ծխական քահանայիցն զգիտաւորութիւնս իւրեանց: Երրորդ իւրաքանչիւրն պարտի երթալ առ խոստովանորդիս իւրեանց՝ այս ինքն՝ քահանայ աղջկան առ աղջկին, եւ քահանայ տղային առ փեսայացուն, եւ առանձինն լսել ի բերանոյ նոցին զկատարեալ հաւանութիւն իւրեանց ի մտանել յամուսնութիւն: Եւ ապա ժողովեալ քահանայից իմի վայր ընդ մերձաւոր ազգականաց նոցա պարտին քննել թէ՛ չիցեն արգելք ինչ օրինաւոր վասն նշանադրութեան, եւ յետ քննելոյն եթէ արգարել չըտանիցին պատճառք յապաղանաց՝ պատրաստեցին գնալ ի կեդրոնատեղին առ Գործակալն եւ Գանձապետն ի նշանադրութիւն:

բ) Նշանն պարտի լինել նուիրմամբ միոյ մատանւոյ եւ եթէ իկողմանէ փեսայացուն առ հարսնացուն:

գ) Ետ քննելոյ ծխատէր քահանայից եւ իմանալոյ զհաւանութիւն նոցա յամուսնանալ, առեալ զմատանին եւ անձինս երկու երկու ի մերձաւոր ազգականաց տղային եւ աղջկան՝ ի սահմանեալ աւուրս նշանադրութեան գնացեն առ Գործակալն եւ Գանձապետն դնել զնշանն:

դ) Ժամանակ նշանադրութեան են ամենայն Ուրբաթ աւուրք, յորտ պարտին Գործակալն եւ Գանձապետն պատրաստ գտանել իսենեակ եկեղեցւոյն՝ ունելով գտումար նշանադրութեան առ ի նշանակել ի նմին զանուանս նշանելեացն:

ե) Նշանակեալ Գործակալն ընդ Գանձապետին ի լսելն ի բերանոյ ներկայից զքան նշանագրութեան, պարտին նախապէս զգուշաւոր եղանակաւ հարց եւ փորձ առնել ծխական քահանայից եւ ներկայիցն ըստ նշանակելոյն, եւ եթէ համաձայն իցեն օրինաց տուեալ վկայութիւնք նոցին, եւ չիք ինչ արգելք եկեղեցական, Գործակալ քահանայն առեալ զմատանին ի ձեռանէ քահանայի տղային՝ տայ քահանայի հարսնացուին տանել ի տուն աղջկան ի հաստատութիւն նշանեալ լինելոյ նորա, յետ որոյ արձանագրին անուանք նշանելեաց ի յատկացեալ սումարի այսպէս:

« (Աբ-ժ Զայէն) ի հաւակի (+ն էբէն)

« ամաց նշանեցաւ ընդ (Զայէն Աբ-ժէն) զըս-

« տերն (Աբ-ժ Թարթէն), կոյս ընդ կուսի:

« (կամ այրի ընդ այրոյ):»

Ի վերջոյ պարտին ստորագրել քահանայք եւ եկեալ վկայք, եւ նշանակել զմիջոցն հարսանեաց: Համար արձանագրութեան պարտ է՝ տալ քահանայի փեսայացուին առ ի պահել առ ինքն, զի ի հատուցանել զարքաւան հարսանեաց՝ յիւրումն ժամանակի ներկայացուցէ զայն Գանձապետին ի դիւրութիւն գտանելոյ ի տումարի գտելին, եւ նշանակել այսպէս է՝ « Պատկեցաւ ի (20 Փետրվարի 1875)»:

զ) Միջոց հարսանեաց յօրէ նշանագրութեան սահմանեալ է մինչեւ ցվեց ամիս. իսկ եթէ պատահեցին արդելք ինչ, մարթ է ընդարձակել զմիջոցն յետ քննելոյ զօրինակորութիւն սլատառաց երկարած գութեան:

ե) Եթէ նշանեալն ոք համաձայնեցի յետս կոչել ըզնշանագրութիւնն, պարտի դիմել առ Առաջնորդն եւ կամ առ Յաջորդն, եւ եթէ իցեն սլատառք օրինակորք եւ անհրաժեշտ իմն տեսնի քակել զնշանագրութիւն, հաճել զկամն խնդրատունն՝ առնելով ի նմանէ նուէրս յօգուտ որոց եւ այլեաց, ուսումնարանի եւ եկեղեցւոյ այնր տեղւոյ, եւ արձանագրել ի տումարի, աղդ առնելով միանգամայն առ Գործակալ եւ Գանձապետ կեդրոնատեղւոյն առ ի ջնջել զանուան նշանելոց ի տումարէ նշանատուութեան՝ յայտնելով զպատճառն յետս լինելոյ նշանագրութեան:

ը) Բաց ի յիշեալ նշանէն՝ արգելեալ է ի նշանագրութեանն տալ այլ եւս ինչ յերկոցունց կողմանց մինչեւ ցօր հարսանեաց. եւ եթէ հակառակ հրամանի եւ պատուիրանաց մերոց առնիցեն եւ ի յայտ գայցեն մեղանքն, նուիրեալ ինչք դարձցին ի նպաստ որոց այլեաց, եւ ես չունիցի իրաւունք պահանջելոյ զայնս ի միմեանց:

թ) Թեմակալ Առաջնորդք փոյթ տարցեն խափանելոյ զըսալ ծախս ի նշանագրութեան եւ ի հանգես

հարսանեաց, եւս եւ զԲաշխ անուանեալ պահանջն՝ որ սովորութիւն եղեալ է ի զիւղօրայս Գանդի այս ամենայն ոչ միայն ի վնաս եւ նիւթահանապէս աղքատաց, այլ բազում այն է՝ զի զհետ բերեն խռովութիւնս եւ պատճառեն զքակտումն հաստատեալ նշանին:

ժ) Ի մերձեալ աւուրցն հարսանեաց՝ վեց կամ չորս աւուրքք յառաջագոյն ծխական քահանայն պատրաստեն զվկայական հրամանի հարսանեաց եւ ստորագրեն ի նմին ինքեանք եւ երեցփոխան գեղջն: Զետոյ քահանայն ընդ հօր փեսացուին կամ ընդ միոյ մերձակոր աղգակալին նորին առեալ ընդ իւրեանս զհամար արձանագրութեան նշանին դնան առ Գանձապետն ի վճարել զԱթոռահաս իրաւունս եւ ընդունել զԱնդորրագիր ի նմանէ:

ՕՐԻՆԱԿ ՎԿԱՅԱԿԱՆԻ

Ի ժողովրդենէ Հայոց (Կբէնէն) գեղջ (Աբ-ժ Զայէն) նշանեալ ընդ (Թարթէն Աբ-ժէն) կոյս ընդ կուսի, (եւ կամ այրի ընդ այրոյ), կամ ին ամուսնեալ ընդ միմեանս ըստ համահաճ յօժարութեան իւրեանց, առ այս չլինելով արգելք ինչ յեկեղեցական օրէնս՝ ստորագրեմք:

Քնն. փեսացուի.

(Կբէնէն +հնայ Վարթէնէն)

Քնն. հարսնացուի.

(Զայէն +հնայ Աբ-ժէն)

Երեցփոխան

(Վէնէն Աբ-ժէնէն):

ժա) Քահանայք եթէ առանց գիտութեան Գանձապետի եւ չընկալեալ տարկալն ի նմանէ զԱնդորրագրուն վերոյիշեալ յանդգնիցեն կատարել զպատկն, ընդ պատժօք եւ ընդ տուգանք ենթարկին:

ՕՐԻՆԱԿ ԱՆԳՈՐԲԱՐԻ ԳԱՆԶԱՊԵՏԻ

(Աբ-ժ Զբէնէն) որ կամի ամուսնանալ ընդ (Աբ-ժ Զայէն Աբ-ժէն)՝ կոյս ընդ կուսի, փնարեաց զԱթոռահաս իրաւունս հարսանեաց (հնայ) ունրլիս: Գանձապետ (Վէնէն Աբ-ժէնէն):

Արդ զայս ամենայն նախնական բարեկարգութիւնս վերստին հաստատելով, յայտնի իսկ է, զի բարձեալ է իմիջոյ Բարեկարգութեանդ անուն՝ որոց յանձնեալ գոյով ցարդ վիճակային կառավարութիւնն անուամբ և եկեղեցւոյն արդիւնս և օգուտս ընծայէր բարեկարգութեան Եկեղեցւոյ

Թողլով զբարեկարգութիւնն եկեղեցեաց և այլոց վարել Առաջնորդաց անձամբ անձին, որոց սեպուհ պարտաւորութիւն է յամենայնի ինամ տանել ըստ Աստուծոյ տնտեսութեան:

Եւ մեր աղօթս առնեմք՝ զի ամենեքին լիցին ի շինութեան և ի պայծառութեան՝ իսխառս միոյն Աստուծոյ և ի պարծանս Ազգիս:

Ի ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ

Ներկայ տարւոյս Յունիս 3 ամսաթուով՝ Նոր - Ջուղայու Ամենափրկչեան Վանքէն՝ Առաջնորդական Փոխանորդ Արժ. Խաչատուր Վարդապետ Սարապետեանի յանուն Վ. Ե. Հայրապետի ուղղած գրութենէն հետեւեալ պարբերութիւնքը քաղել և մերազնեից հաղորդել արժան և կարեւոր կհամարիմք:

Թէեւ գրութեան մէջ յիշուած որոշայնքներն և ի տարածումն բողոքականութեան օտարաց ջանքերն կանխաւ քաջայայտ եղած են Վ. Ե. Հայրապետի մերում, զորս առաւել ընդարձակ տեղեկադրած է Գ. Ի. Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան, և արդէն (1872-3 թուականներում) պէտք եղած հրահանգները և հրամանները ստացած է, — և ի նոյնպէս երթալոյ նպատակն ոչ եթէ միայն ի վտանգի եղող Հնդկահայոց այցելոյ և օգնելոյ համար, այլ նաեւ անդ կարեւոր դպրոցներ հաստատելոյ և այլ մի քանի ազգային հոգացողութիւնք և եկեղեցական կարգադրութիւններ տնօրինելոյ համար է, ինչպէս նաեւ Նոր - Ջուղայու Հայոց դպրոցաց համար եղած մի քանի կառկները ի կարգի դնելով ևս Համեստ Գաղի Խալիւնի Բրուս կոչուած և ծպտեալ բողոքական քարոզչին ինամոց անգիտութեամբ և միամտաբար յանձնած

դպրոցը ազատելոյ և այլոց և այլոց պիտի ծառայէ, և թեմին Առաջնորդ և Արքեպիսկոպոս լինելով՝ այս ամենի և այլ նպատակաց մէջ անշուշտ աւելի պիտի յաջողի և քան զայլս արդիւնաւոր կլինի և ինչպէս ցարդ եղած փորձերէն այլ ևս տեսնուած է թէ այլք հաղեւ թէ զանչէն կխորհին, — բայց և ինչպէս իխրախոյս վերոյիշեալ Վարդապետին գովելով նորա եւանդը և ջանքը՝ արժան կհամարիմք հետեւեալ ծաղկաքաղը ինչպէս նաեւ յայտարարութիւնը և ցուցակը Արարար ամսագրոյս մէջ հրատարակել:

Հետեւեալ ծաղկաքաղէն նաեւ բանիմաց մերազնեայք կարող են նկատել, որ բողոքականք ժողովուրդեան կրած տարաբաղտ և դառնագին վտանգից և ձախորդութեանց միջոցները յարմար առիթ գտանելով՝ Տաքսիս-Բիշոփը թողութիւն տարբեր լամաստով և խորամանկութեամբ մի տարբեր և չար նպատակի միջոց ըմբռնած՝ կրօնքին միամիտ ժողովուրդը խաբել և պատրել՝ զնոսա ի բողոքականութիւն և յազգուրացութիւն հրապուրելով և զլորելով, այն մի քանի բողոքականութիւն կաննն՝ բայց փոխարէնը ազգո-բացո-նիւն կրիւթ են, անկրօնութիւն կամ հաւատո-բացո-նիւն կսերմանեն, և ինչն: Այսպէս կպատուիրէ Տիեզերաց Փրկչի Յիսուս Քրիստոս, այսպէս պիտի լինի Քրիստոնէութիւնն, այսպէս կուսուցանէ և կպահանջէ Բողոքականութիւն և Տաքսիս-Բիշոփ: Քանի մեծ ոճիւր է ի ծովու խորասուզելոյ և խզուելոյ վտանգի ներքեւ տաքնապող անձի նմանութիւն ունեցող անձանց նեղ վիճակում խոստանալ կամ անել մի օգնութիւն, բայց միւսնոյն ժամանակ ջանալ որ աղատելէ՞ զկնի Բիշոփ